

Varpas išaina kas mėnesis. Metinė prekė su parsiuontimu:
 Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
 Prusose 3 Mk.,
 Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Nuo „Varpo“ ir „Ukininko“ Red.

Nuo pradžios šių metų sutarta išleidinėti šale „Ukininko“ naują laikraštį užsiimanti vien kulturiškais šalies reikalais. Tuo laikraščiu yra „Naujienos.“

Administracija visų trijų laikraščių yra ta pati, Redakcija-gi „Varpo“ ir „Uk-o“ — viena, „Naujienų“ — kita.

Organu mus bus „Varpas“, jame talpūs straipsniai principališki, moksliski, atskaitos, apgarsinimai apie konkursus, kritika Redakcijos darbų etc.

Mūsų miestų patvaldytė.

Mūsų miestams, kaip ir abelnai miestams Maskolijos, valdžia buk tai yra davus patvaldytę. Jeigu prisižiūrėsime arčiaus, kas per tvarka toje patvaldytėj, tai ten viską atrasime apart tik pačios patvaldytės

Matydami iš ko susideda organas patvaldytės, teip vadinama „duma“, jau galima spėti, kad ten tikro valdymo nė negal buti. Pagal viešpatystės įstatus, sanariais šio organo gal buti tik ypotos, valdančios nemažą (kokį? Red.) nejudinamą turtą, kuris duoda geroką pelną. Tokiomis ypatomis pasilieka vientik savininkai mažų ar didelių namų, „akmenyčių“, prekėjai pirmos ir antros gildijos ir dalis da randinių urėdų. Nė amatininkai, nė smulkus pirkėjai, nė inteligencija, nė pagalios prasti darbininkai neima dalyvumo valdyme miestų, nors skaitlius šių sluoksnių miesto gyventojų yra kuodidžiausias. Mūsų miestus valdo pinigiska aristokracija, lygiai kaip su pagelba maskoliškų urėdų ji valdo pagal teisybę ir visą Maskoliją. Kaip visoj viešpatystoj siekiai ir reikalai žemųjų luomų yra paminti ir užmiršti, teip ir miestuose sanariams patvaldytės rupi labjusia jų pačių reikalai ir siekiai Kiekvienas miestas yra geriausiu liudytoju tų siekių, koki viešpatauja pačioj viešpatystėj; pagal mažą dalelę viso viešpatystės kuno galima spręsti ir apie visą kuną.

Pasakiau, kad sanariams patvaldytės labjusia rupi jų pačių interesai ir tie klausymai, kaip galima butų daugiau laimėti. Pasiklausykite sanarių patvaldytės ir tuoj išgirsite,

kaip tai Jonas ar Petras vagia, kaip Mykols ima kyšius ir tt., nors visi jie liko išrinkti dėl labo gaspadorystės miesto, dėl labo jo gyventojų. Tiesa, jie visi elgias vardan visuomenės gerovės, lygiai kaip ir visi valdžios urėdai, o pagal teisybę vagia ir skriaudžia miestą, kaip tik įmano.

Jeigu paveizdėsime į patvaldytę mūsų sostapilio, tai pamatysime da šlykštesnius darbus. Kaip žinoma, rinkimai vedasi po sunkia priegloba vietinės valdžios, kuri stengiasi apsisaugoti nuo nors menkai pasipriešinančių gaivalų. Kas jai netinka, tas nebuna užtvirtintu, kaip atsitiko su miesto galva, grapu Tyskevyčium. Čion prie rinkimo eina kova tarp maskolių ir katalikų, kurie jau vien dėlei savo tikėjimo išrodo valdžiai neistikimais. Kaip valdžia ten nesidarbavo, bet vis-gi pernai mūsų magistratė katalikai gavo viršų. Bet kas tai per priešgynumas? Visa jų priešgynystė visa opozicija pasibaigia tik ant to, kad jie da nepriėmė pravoslavijos, šiaip jie yra gal tikresniais padonais, nėgu patys maskoliai. Paveizdan, laike koronacijos mūsų karaliaus su žibuntuvais jie vaikščiojo po miestą, švesdami tą dieną. Laike buvusųjų atminimų šimtmečio nuo užgimimo garsaus Rusų poeto Puškino jie stengėsi, kaip galima geriaus švesti dieną to žmogaus, kuris savo laike pludo ant lietuvių, kaipo ant maištininkų. Be to sodnelį Gedimino, kur stov mūsų katedra, jie skubiai perkrikštijo į Puškino sodnelį, pastatę ten jam paminklą. Kuomet lenkai šventė dieną lenkiško poeto Mickevyčiaus, jie nenorėjo viešai išreikšti savo garbę prieš tą vyrą ir nė apie kokius paminklus ir krikštijimus nė neatsiminė. Kaip tai galima daryti, juog valdžia tame gal užmatyt pasipriešinimą, gal nepagirt ir tt.

Ar reikia da priminti apie tai, kad miestas už menkus pinigus arba ir visai dykai leidžia perėtis visokioms maskoliškoms institucijoms, teatrams, skaitinyčioms, bibliotekoms ir tt., kad išduoda surinktus pinigus nuo visų gyventojų pašalpai maskoliškų draugyčių, kaip tai Kuratorijoms blaivystės. Tai darosi visur, neišskiriant nė Kauno, nė Siauliu, nė Panevežio. Visur, kur tik maskolius uždeda savo detėną, visur užleidžia jam savo vietą,

nieko nesakydami, tylėdami. Nė šviesos, nė kritikos savo darbų šie valdytojai nemėgsta — patylomis galima daryti geriausiai visokias šunybės ir net dalelėmis išpardavinėti viso krašto turtus. —

Vanagėlis.

Darbo žmonių giesmė.*)

Drūti, augšti mes vienybe,
 Suėję į brolystę;
 Vienybė — uola mūs' ir čia
 Reik laisvės rūmą grįsti.
 Mus linksmina kova,
 Mums nebaisi audra!
 Papartis mūs' pirmyn
 Į kovą mus vadin —
 Žmogaus tiesas atgauti.

Mes grūdą prakaitu savu
 Ilgais daiginam metais;
 Miestus pripildom puikumu
 Kūju, kirviu ir spatais.
 Alga už tai, už vis —
 Viena mums prapultis!
 Žiurėk: vaikai, pati —
 Nuogi ir alkani!
 Ne, tur kitaip čia virsti!

Tegul, kaip griausmas, sudundės
 Narsa iš mus' krutinės;
 Gėda tam, kurs rankas sudės
 Ir n'eis ant paskutinės!
 Mes kuopoj kaip skala
 Nejudanti, druta:
 Tad stokim į eiles
 Ir kardas mus nuves
 Į puikų laisvės rojų!

Apsiausk mus, saule, šviesybe
 Su dvasėmis ir kunais!
 Salin su proto tamsybe
 Ir skurdgelos siaubunais!
 Tas vargas — neregys, —
 Mus' piktas priešgynys, —
 Sujungęs mus nuves
 Per kovą ir aukas
 Į amžiną ramybę! *Kėkštas.*

*) *Melodija:* „Ein' feste Burg ist unser Gott.“

Pasišnekejimai.

I.

„Devynias naktis miego nemigau, devynias lyktis lyg sužibinau“ . . . ir nieko daugiau neišgalvojau, kaip tik tiek, juog tu, skaitytojai, nusivilsi paėmęs į ranką tuos lapus . . . Geisdama tavo reikalavimo laipsnį sumažinti, nusprendžiau iš kalno prisipažinti, kas esu. Jeigu tada dar panorėsi manęs klausyti, aukštįsiu tavo kantrybę.

Žinok visųpirma, juog esu moterė. Sumažinimui tos savo kaltės galėčiau nurodyti ant katalikų dvasiškujų konciliūm'o, atlikto Makon'e VI. šimtmeityje. Tas konciliūm nors tik vieno balso daugumu, bet vis-gi nusprendė, juog ir moterys turi dušią lygiai su vyrais, kas maždaug turi reikšti (bet pagal mane) juog visi esame lygus žmonės . . . Bet matau tavo ironišką nusišypsojimą, su kuriuomi paprastai atsižvelgi į supelėjusius (pagal tavo) pertarus. Pagaliaus . . . manyk kaip nori! . . . Man dar geriau! Bent mažiau nuo manęs reikalaus.

Antra kaltė dar baisesnė! Nesinori ir prisipažinti! Bet, kad jau pažadėjau, tebuna! . . . Esu senmergė. (Horrendum!) Čia savo išteisinimui galiu pasakyti, juog nevisuomet esu tokia buvis. Mat, tik metams bėgant žmogus (sic! nes vis-gi laikaus už tokį) vis gilyn brenda į visokias nuodėmes. Kokia dvidešimtis ir dar daugiau metų atgal ir aš buvau jauna. Kada daugumas iš jusų nebuvo regėjęs nė musų pasaulės, o kiti vos pradėdavo gylinties į „liamentorių tajemnicias“, tada aš jau gerai numaniau apie tautų gyvenimą. Su karšta širdimi sekdavau Čekų kiekvieną žingsnį jų tautiškame kilime. Solidariškumas, vienyjantis visas jų luomas tame darbe, uždegdavo ugnį ir mano krutinėje. Prijaučiau teipo-gi ir gudų jaunuomenei, nesidroviničiai nėkuomet ir gyvastį palydėti už savo idealus . . . Ištikrųjų! Antroje praslinkusio amžiaus pusėje užgimę puikus užmanymai Europoje atsimušė pas mus ne vien į liudnas girias ir surukusias grėčias, bet rado atbalsį ir Lietuvos visuomet jautrios jaunuomenės širdyse. Bet kur turėjo ji kreipties su savo jautrumu? Bene prie tėvų, kurių dvasios pamaži merdėjo, prislėgtos baisių paveikslų, pilnų nekalto kraujo ir liepsnojančios ugnies, paveikslų, užpludusių visą Lietuvą 63 metuose? Bene prie anų laikų dvasiškujų, kurių dvasios pajiegos, užmigdytos ant amžių visokiomis formomis, įstengdavo tik prasnusti, pajutusios paojų, žadantį prislėgti jų luomos t. y. jų kišenių interesus?

Džiaugkitės jus visi, kam likimas nepalytėjo dvasios tokiais klausymais, kurie radote darbą pradėtą, kurie pradėjote žengti nors dar dygiais, bet vis jau šiek tiek pramintais takais. O amžina garbė tiems vyrams, suradusiems tokiose tamsybėse takus, vedančius prie šviesos. Dabar priguli vien nuo noro kibti į tą šventą darbą, kurio tada veltu visa ištroškusia dušia pageidavome. Tie tik keno dvasia ilgai kankinosi tose tamsybėse, kurių niekeno nesuprasti troškimai ketino krutinėje apmirti ir merdėdami rasi ir visą tuščią gyvastį su savimi patraukti, tie vieni supras, kuo tokiems žmonėms iš karto tapo lietuviški

laikraščiai. Bent man nuo tolumo Uralo atvežti keli suglamžyti „Varpo“ numerai (pirmas laikraštis, kurį teko išvysti) netik gyvastį sugražino, bet ir pamokė ją branginti.

Nuo pirmos valandos „Tėvynės Varpai“ liko mylimu, visuomet su nekantrybe laukiamu paskaitymu, o laikui bėgant vieninteliu draugu, mokinioju ir vadovu. Manding, daugumas iš mūsų pažadinti vien tik tose kronikose patilpusių patarmių, minčių ir jausmų, ėmė manyti apie tėvynės gerovę... Netekę šiandien to rašytojo, to didžiausio mūsų karžygio ir kankintinio, turime mes visi, garbindami jo atminimą, sujungtomis spėkomis mėginti atlikti nors dalelę tų darbų, kuriais jis savo numylėtą tėvynę stengėsi vesti prie garbės...

Nė baisiai kankinanti liga, nė skaudus priešų persekiojimas, nė dar skaudesnis draugų apleidimas neįstengdavo mums per ilgus metus paveržti tą neišsemiamą šaltinį meilės ir pasisventimo idėjai.

Tos galingos dvasios atspinduliai remkite silpnas spėkas darbininkų, pradedančių arti tą dirvą, kuri tau buvo brangesnė už gyvastį!

II.

Mūsų tautiško gyvenimo apsisireikimuose niekas nepuola teip į akis, kaip stoka reališko darbo. Suprantu tuom stoką Lietuvoje žmonių, norinčių savo gyvenimu duoti pavyzdį tikrų darbininkų ant tautiškos dirvos. Kiek iš tos priežasties įvyksta kliučių, kiek duodasi per tai visiems priešams ginklų į rankas, ar suskaičys?

— „Idėja, idėja“ — šaukia anie — „idėja puiki, bet ji lieka tuščiu skambėjimu, kol neturi pasekėjų.“

Jug idėja ištikrųjų puiki: apšviesti žmones, pažadinti juos prie darbo apie bendrą gerovę, laimę! Kas stovėdamas ant 20 amžiaus slenksčio išdrįstų nenulenkti galvą prieš jos svarbumą? Bet kilsta klausymas: kas platina pas mus tą šventą ugnį? Ar sauja tų popierių su neišsakoma baime ir pavojum pertraukiama per rubežių ir buk tai skleidžiama tarp sodiečių... O kad jus įstengtumėte savo akimis persitikrinti apie likimą tų popiergalių! Gal pasigailėtumėte nesykį ir savo nervų ir teip sunkiai šiandien išganamų skatikų.

Suskaitykite, kiek jau išekvojome pinigų ant spaudos ir kiek paskui pirkdami laikraščius ir knygas, o tamsi sodiečių minia niukso kaip prieš amžius nepajudinta. Jug niekas neprieštaraus, kad joje spēka, kad joje slepiasi visa gyvybė, tarsi viso organizmo kraujas. Bet spēka ta lygšiol nesunaudota, lyg kur tyruose nuošaliai plaukiančio upelio vanduo, niekeno nepasergėtas; lyg senovės žuolai ką dygsta ir puva ant tos pačios vietos.

Sakysite, tas upelis slepiąs savyje neapskaiptomus turtus, tie žuolai gimdą kitas suželiančias į neperžengiamas girias; mūsų tauta duodanti mums sunus tikrai ją mylinčius, besirupinančius apie jos ateitį ir tvėriantčius rašliaviškus veikalus jos pakėlimui.

Tik minia tos jų meilės nesupranta, tų rūpesčių lygšiol nejaučia, tų veikalų nemoka skaityti.

Tėvas, ardamas kietą žemę, misdamas juoda duona, dėvėdamas storus rubus, neturi laiko, arba tiesiog nejaučia dar reikalo pažiūrėti į tuos popiergalius, kuriuos sunus apsilankydamas ant trumpo laiko jam įbruko, patardamas dar gerai slėpti, idant valdžios tarnai neužuostų. Sodietis, iškisęs popiergalius į palubę arba į stogą, dažniausiai apie juos ir užmiršta: Jeigu dar buvo paveikslėliai, tai jaunesniejie vaikai pasistebėjo, pasidžiaugė, pamėgino sudėti vieną-kitą žodį po jais atspaudintą, bet nesisekiant, vėl atidavė tėvui. Jug jie tik papratę skaityti ant maldaknygių ir kiti dar visos neišėję.

Jeigu kur kiteitp su knygomis atsitinka, jeigu jas kur ir skaito, tai retas atsitikimas, o aš kalbu čia apie plačią visuomenę.

O sunus? ... Tas, kurs atvežė knygas, gal nevieną straipsnelį pats išprakaitavęs, ką jis veikia? Čia vienu žodžiu neatsakysiu ir iš kalno žadu nesirūpinti apie tuos dėl kurių ir teip jau per daug rašalo išlieta.

Kalbėsiu vien apie ideališkiausią dalį mūsų jaunuomenės, kurių krutinėje teberusi tėvynės meilės aukuras. Susideda ji dar iš mokytinių, išlakkytų po didelius miestus dar didesnės imperijos. Visi jie mini su pasibjaurėjimu tuos draugus, kurie jau numoję ranka ant visų idėjų, atliekamąjį o kartais visai neatliekamąjį laiką ir skatiką skandina prie žalio staliuko, prie butelio ir stiklelių, o rasi dar kitur. Bjaurisi jie teipo-gi tokiais, kurie tame pačiame amžiuje budami, kaip jie dabar, dirbo, bet veikiai pailso ir pasiskandino užmiršimo vilnyse.

Ne, tie darbartiniai yra kitioniški. Pasi-kėlė nuo anų kaip dangus nuo žemės. Kas dvi sanvaiti susirenka jų ratelis, skaito, kas ką parašė. Negaili skatikų ant tautiškų reikalų, nevienas duoda dagi atsitraukdamas sau kasnį nuo burnos. Susirinkę karštais žodžiais ginčyjas, kokias partijas reikia sutverti, kokias teorijas sekti, idant greičiau pasisektų savo tautos atgyjimą įvykdinti.

Po tokių ginčų dar išsiskyrusiems svajonė apie tą brangią tėvynę užgula visus jausmus. Ant valandos išdilsta jiems iš akių pilkos sienos miesto rumų. Vieton trotoarų lentų arba asfalto mina jie tarytum Lietuvos žalią veją. Jaučia vėjalį nešantį saldų atgaivinantį

kvapą nuo teip mylimų ir gerai žinomų pašalių... Ausyse girdžiasi girtos šlamėjimas, pilnas stebuklingų paslapčių. Širdis palieka tarytum platesnė... tarytum nebetilpsta joje meilė prie tų visų vietų, prie kurių mintys skrenda ant pasiilgimo sparnų... Kiekvienas iš jų myli neišsakomai savo žmones. Tarytum ir svetimas, o kaip tik savo krašto, tai toks geras, toks malonus!

Tokios svajonės ir pasišnekėjimai su draugais tai daugumai mūsų jaunuomenės vienintelis šviesios valandos jų gyvenime. Nes jau anksti neturta priverčia juos žudyti jaunas spėkas dėlei rūpesčių apie kasdieninį duonos kasnį. Tas rūpestis sykiu su nepertraukiamu proto darbu, leidžia juos dažnai pritirti visas skaudžias vargo pasekmes. Išmoksta jie anksti pažinti pinigų ir sočių pilvų galę, kuri pas daugumą paskui atsveria visus kitus gyvenimo idealus, visus dorus širdies jausmus.

O tėvynė, ta jų numylėta tėvynė, išsieikvojusi nors ir pradžia jų mokslo... nesulaukia jokios už tai atpildos. Vieni teisinasi skolomis užtrauktomis bestudentaujant. Kitiems kliudo apsigyventi tėvynėje aprinktas mokslo skyrius, kurį Lietuvoje nėra kaip pritaikyti, trečiam truksta drąsumo pradėti žengti dar, teip nepramintais takais ir tt.

Vos iš šimto vienas atsiras, kurs laikydamas už didvyrį dėlto, juog įstengė pergaleti pagundą, t. y. išsižadėti laukiančios jo geros algos Rusijoje, nusprendžia apsigyventi Lietuvoje.

Su koku karščiavimu renkasi jis čia apsigyvenimui vietą. Karštais žodžiais piešia pažįstamiems kaip jis įvykdys savo idealus darbuose. Jug Lietuvoje gyvenant negalima nė vienos valandos veltui praleisti... tiek ten yra darbo, tiek ten reikia spėkų.

Praslinkus keliems mėnesiams idealisto veidas nustojo spindėjęs. Ant kaktos užgimė rūpesčio raukšlė, apatinė lupa atsikišo, kaip tai paprastai įvyksta, jeigu žmogui tenka ko neskanau paragauti.

— Kas su tamsta, ar susirgai?

— Ne, ne!

Nuo pradžios nenori ir sakyti. Bešnekėdamas išsitaria, patyręs daug nusivilimų. Bajorai sutinką jį su paniekinimu, ir nuo geresnių iš jų jaučiasi tarytum koks šaltis. Sodiečiai tarp kurių daugiausiai trokštų veikti, šalinasi, neįtiki. Girdėjęs iš šalies save niekinant... Neranda nė su kuo pasidalinti mintimis, nė su kuo pasiteirauti... prieš ką širdį atverti. Pradedą svajoti apie išvažiavimą, nes jaučias nieko gero negalįs tokiaime savo padėjime atlikti.

— O duonos ar užtenka?

— Duonos? Žinomo iš bado nenumirsi... bet... —

Sunkus atsiduksėjimas ir rankos numojimas taria aiškiau už žodžius. Taria jie, juog kurią Lietuvijoje negalįs lygintis su alga, kurią gautų pagal savo mokslo laipsnį Rusijoje.

Dabar mūsų idealistai paklauskite savęs, kas sutvėrė Lietuvijoje tokį sunkų padėjimą ir kas gali jį pagerinti?

Atsakysiu visuomet: tik jus patys! Jus vieni pirmame ir antrame atsitikime.

Girdžiu baisy jų užsirusinimą ant mano tokių žodžių. Šaukiate: o Rusų valdžia, o bajorai, o kunigija?

Nesikarsčiuokite tik! Atsakykite vien, ką įstengtų padaryti mums valdžia, jeigu mes butume šviesus ir mokėtume visi iš vieno pareikalauti priderančių mums tiesų.

Puvančių bajorų dalis pavirs anksčiau ar vėliau į purvus. Tai priguli vien nuo laiko. Geresniųjų dalis jaučia lygiai su visais tikrai mylinčiais tėvynę. Teip-pat ir kunigija.

Sodiečiai prityrę nuo savo pramokytų sunų daug nedėkingumo, užmiršimo, išmoko jau nepkęsti savo inteligentus. Kiekvienas apsigyvenęs Lietuvijoje anksčiau ar vėliau patirs tai ant savo kailio. Bet tas turi jums tapti dar viena priežastimi, kuogreičiausiai grįžti į savo kraštą ir taisyti klaidas savo pranokėjų. Kiteip gali buti per vėlu. Juo didesnis tautos nupuolimas, juo daugiau spėkų reikia jos pakėlimui. Nuo jūsų priguli pritraukti prie bendro darbo visus atšalusius ir tamsius. Į juos nepataikysite negyvomis knygos raidėmis, jiems reikia gyvo žodžio, gyvo darbo, šilimos tiesiai nuo širdies plaukiančios...

Jaučiu, juog tame mano ištarme rasite paniekinimą spaudos dalykų. Įstikrųjų pažįstu aš mokslo galę plaukiančią iš knygų. Te gimsta ir lietuviškų nuo daugiausiai! Noriu tik nurodyti ant nenormališko pas mus spaudos išsisakojimo sulyginus su kitais tautos reikalais.

Isduodame tukstančius ant spaudos, o leidžiame kiekvienam šaldriui mūsų sodiečius lupti ir apgaudinėti. Nepamokėme dar lygiol savo tėvų išsiskirti į viensėdžius. Sodžiuose vargsta kiekvienas negalėdamas jokio pagerinimo įvesti į savo laukus išblaškytus siaurais rėžiais tarp kaimynų. Įvykstančius iš tos priežasties nuolatines nesutarmes leidžiame kaip seniau skandinti baltakės buteliuose.

Pagalios, kad ir atsiranda dabar Lietuvoje koks žmogus, norįs tarnauti saviems, — koks jo likimas? Negana juog turi varyti darbą vien tik ant savo atsakymo, bet kaip jis su tuo ir slėptų, budamas vienas į kitus nepanašus, savo pasielgimu skirdamos nuo visų, anksčiau ar vėliau turi pragarsėti.

O šiose dienose supras kiekvienas, juog užtenka tokio pragarsėjimo ir daugiausiai norinčiam surišti rankas.

Kaip viskas virstų kitaip, atsiradus daugiau darbininkų? Žmonės pripratę prie jų, nebenešiotų teip apie juos liežuvių. Jų darbas, teip sakant, susilietų su paprasta gyvenimo vaga. Kokiais žingsniais imtų eiti pirmyn mūsų atgyjimas, jeigu dar tokį darbą pasisektų organizuoti? Broliai! Ar ilgai dar liepsite laukti?

(Toliaus bus.)

Krislai.

Dėkavodama už Jo trisų aukauja tą darbą
gerbiamam tautiečiui P. A.

I. Vagone.

Trečios kliasos vagone pilna žmonių. Mišinys yvairių luomų ir lyčių. Nuo didelės kaitros ir dulkių visi veidai tamsus, ištyžę, apatiški. Vienas kito akyse mato išmėtinėjimą: „kad ne tu, turėčiau geresnį orą kvepuoti, dabar-gi trokštu.“

Tik vieno studento akys spindi jaunystės ugnimi. Jisai nejaučia dulkių ir kaitros, negirdi trukio dundėjimo; dalijasi su pažįstamais naujai įgytais išpuščiais ir žiniomis.

Sėdinti ties manimi nebejauna moteriškė žingeidžiai žiuri savo protingomis, ramiomis akimis į jaunikaitį.

Jos nepaprastai jautriame veide abejojimas maišosi su pasigailėjimu.

Žingeidi patirti jos mintis, prakalbinau ją.

— Tinka man žiūrėti į tokius jaunus žmones! Jame nuo karto matai jautriąją širdį ir jei jam pasiseks lygiai su iširdimi išlavinti protą, tai bus didelis turtas tai tautai, prie kurios priguli.

Moterė liudnai prasijuokusi atsakė man:

— Išties, seniaus visuomet galima buvo itikėti, kad iš jaunikaitių su prakilniais jausmais taps toki-pat žmonės. Šiandien kiteip yra! Drąsiai galima tarti: toks jaunikaitis paskęs gyvenimo vilnyse. Juo augščiau buvo pakilęs, tuo žemiaus nūgrims. Budama mielaširdystės sesele prie ligonbučio Petrapilyje gerai prisiziūrėjau šios dienos jaunuomenei. Manding, žudo juos per daug didelis itikėjimas į savo proto pajiegas. Jie tarytum baidosi pramintų takų. Kiekvienas jaučiasi pašauktu išrasti naujus ... ir nors tukstantis jam šauktų kad klysta, nesugrįš ... ir žadinamas jaunos širdies karštumo, neužžvelgia, kaip įsikinko į jungą, kuriame visus pirmnykščius idealus po kojų pamina. Tą tardama senelė žvilgterėjusi į jaunikaitį palin-gavo galvą ir liudnai užbaigė:

— O paskui jie visi vergai ... ir dar kokių moterų! —

II.

Vaišnorienė.

Trukis vis toliau beldžia. Ant kiekvienos stacijos draugystės dalis mainosi. Vieni išlipa, kiti-gi įlipa. Seniaus įlipę keliauninkai jau siek tiek susipažino. Šnekasi nors pavargę, jaunuomenė mėgina dagi dainuoti. Viena sena moterė su smailia kaip pelėdos nosimi ir tamsiais akiniais turi su savimi butelį; ant kiekvienos stacijos pripildo jį šaltu vandeniu ir vaišina visus, kuriuos čia likimas, dulkės, kaitra ir lenkiška kalba ant kelių valandų suvienijo.

Tik mudvi tarp savęs lietuviškai šnekanti, negaunava nei atgaivinančio vandenėlio, nei meiliųjų žodelių.

Moterėlės, kiek galėjova numanyti, buvo žingeidžios miešcionės. Viena iš jų, pritrūkusi kantrybės, atskėlė ir pasityčiodama pratarė į mudvi lietuviškai:

— Iš kur-gi tos lietuvės atsirado? —

— Kas-gi tamsta per viena? Ar nuo pat Varšuvos? — atrėmė ramiai.

— Aš ... aš ... — atsako sumišusi — aš lenkė iš Prienų ...

— Lenkė?! ... jug Prienai Lietuvoje?!

— Lietuvė ... — taisosi — lietuvė ... aš pirma blogai pasakiau ...

— Jei esi lietuvė, kam lenkiškai kalbi?

— Pas mus niekas lietuviškai nešneka, ypač Liepojuke, kur dabar gyvenu. O tamstos argi nemokate lenkiškai?

— Žinoma, kad mokame, bet budamos lietuvėmis, lietuviškai kalbame.

Žingeidžioji, truktelėjusi su paniekinimu pečius, apsigrėžė nuo mūsų. Senutė-gi su buteliu ir pelėdos veidu sumurmėjo.

— Dabar išėjo tokia mada ... yra tokia draugystė, kur tik lietuviškai tešneka ... jie nenori kitaip ...

Mudvi patyrusi paniekinimą nutylova, vienok žingeidu buvo žinoti, iš kur senutė žino apie madą ir draugystę ...

Ir senutei turbūt mūsų pagailo. Praslinkus valandėlei atsikreipusi į mus prakalbėjo lietuviškai:

— Gal ir tamstos atsigertumėte? Priekulio puikus vanduo ...

Nors labai ištroškusios, neišdrįsme gerti iš to butelio, kurio kaklą pirm gal dvidešimti žmonių apžioję laikė. Padėkavojusios senutei ėmėva ją meiliai kalbinti. Pasisakiusi ji savo pavardę: Vaišnorienė, ėmė aiškinti, kad tai grynai vokiška pavardė: „Weisschnur, lenkiškai butų „bialy sznur“, lietuviškai „balta virvė.“

Su dukrele rasi dvylikos metų, kalbėjo bairių vokišku žargonu, su sąkeleiviais — lenkiškai kuoprasčiausiai. Iš tų kalbų, kurias girdėjome, geriausiai mokėjo lietuviškai. Užklausiui jos:

— Tamstos vyras vokietytys, bet tamsta turbūt lietuvių? —

Stačiai neatsakiusi, ėmė pasakoti, kad ji „deutsch — katolisch“ turinti antrąją dukterį gimnazijos septintoje klasiroje ir ji pati mokanti tiek kalbų tik „Geschäft'o“ vedimui. Ji užlaikanti lietuvius gimnazistus, užtat jos „Geschäft'as“ reikalaujās, kad jinai mokėtų lietuviškai.

Zingeidu mums liko, kaip išrodo Vaišnoritė, tiek mokslo išėjusi, nors ir tokios motinos dukterė. Ėmėm meilintis prie senės, idant mudvi pakviestų pas save ant nakvynės. Girdėdami ją nuolat minint „Geschäft'ą“, pažadėjova užmokėti kiek panorės.

Senė sutiko. Nuvažiavome tiesiai prie jos. Ant slenkščio pasitiko vyresnioji dukterė, lenkiškai ir vokiškai daug geriausiai kalbanti už motiną. Su didele kantrybe taisė ji klaidas motinos kalboje. Dukters pasielgime buvo daug ramumo ir meilumo. Už motinos šiuksčius žodžius akimis meldė atleidimo. Sakė dang dirbanti, duodanti daug lekcijų vaikams, ypač francuziškios kalbos.

— Lietuviškai ar moki? — užklausėme palikusios vienos su ja.

— Žinau keletą žodžių, bet kitam kalbant nesuprantu.

— Tai prie kokios tautos priguli?

Nusistebėjimas sužibėjo jos akyse. Matytis tas klausymas dar visai nebuvo jai į galvą atėjęs.

— Tautos . . . tautos . . . — mikčiojo jinai — ar aš žinau? Tėvo tėvas buvo vokietytys, motina lenkė . . . pagaliaus bene vis tiek . . . baigė ji mojusi ranka.

Persitikrinau, kad pažadinimui tautiškos idėjos neužteks nė valandos, nė dienos. Čia darbas keliems metams. Jai išėjus pasiskubinau į lovą, nes ant rytojaus turėjau keliauti toliaus. Bet ši-kart buvo lemta vietoje atilsio pataluose rasti blakes. Ilgai besimėtydama išgirdau dar, kaip kitame kambaryje gulinti vyresnioji Vaišnoritė klausė motinos vokiškai:

— Mama, kodėl anos panelės kalba tarp savęs lietuviškai?

Rustas motinos balsas numalsino ją.

— *Kusch! Was geht dir an? . . . Lass mir schlafen!* — Blakėmis išvyta iš lovos visą naktį išbudėjau ant kietų kedžių. Suerzintai prasčiausios mintys man slinko per galvą. Atsiminiau daug yvairių atsitikimų, kur iš geriausių norų ir darbų prasčiausios

pasekmės išdygo. Tautiškas mūsų judėjimas išrodė man ne kaip kova su valdžia, bet kova su mūsų pačių egoizmu. Vaišnorienė stovėjo mano akyse. Mačiau sekančią jos pėdomis eilę mūsų inteligentų, kurių krutinėje „Geschäft'as“ užstelbė visus gerus jausmus . . .

Laimė tik, kad tokia naktis neamžina ir saulei užtekėjus galima susitikti su žmonėmis, kurių širdis pilna meilės prie visoko doro.

III.

Šių dienų paveikslėlis

Palangos ulyčios pilnos žmonių. Puikių puikiausiai pasipuošusios ponios, šnabždančios šilkais, skubina ant pietų į „Kurhaus'ą.“ Vaikai, parėdyti kaip lėlės, traukia buriais francuziškai kraipydami liežuvėlius. Priveiziančios juos bonos šaukia, paleisdamos balsiai po ulyčią savo šveicarišką tarmę. Švariai apsivilkusios tarnaitės neša uždengtuose induose valgi namie pasilikusiems „kampelninkams.“ Juros gryną orą sudergia ant valandos visokių sriubų, kepsnių, padažų kvapai. Šuniukams toks kvapas tinka; stovi jie visi vartuose traukydami šnerves ir laukdami kantriai atliekančių nuo ponų gardžių kąsnelių. Vienas iš jų buvo ypač puikus. Jo balti, garbiniuoti, kaip šilkas minkšti plaukai, matyt, ką tik sušukuoti. Platus šilkinis raudonas kaspinas puošia jo kaklą. Stovi tarytum snaudžiąs, sutingęs ir nesidairo ant einančių pro šalį.

Tamė teip giedrame paveikslėlyje maišosi kaip kitos kokios pasaulės ypata, nuskurusi, išblyškusi moterė, nešanti ant rankų pus-gyvį, išbadėjusį kūdikį. Lenkdama nužemintai tą ponybę, duoda šuniukams kelią. Bet retas turi laiko žvilgterėti į ją. Ponai ir ponios dažniausiai neturi smulkiųjų. Kiti liepia jai darbo jieskoti.

Viena virėja susimylėjusi primeta jai kelias morkeles, kita-gi duoda lašelį atgizusio pieno, užsilikusio nuo ponų vaiko, kuriam esą nesveika tokį gerti.

Dar dvi dėl savo sentimentalizmo visų apjuokiami seni paneli, ilgai pajieskojusi kišenėse, iškraptė kokį supelėjusį varioką, ir spraudžia į ranką vargdienėi. Paskui klausosi jiedvi tos moters ilgo pasakojimo, buk ji dar penketą vaikų turinti namie, buk anie prašo jos eiti ubagauti, kad badu nenustiptų. Už kiekvieną dovaną, sakosi, prašanti Dievo sveikatos savo geradėjams.

Visa jos nelaimė įvyko nuo to, kad jos vyras išdrįso iš grafo girios parsinešti žiemą šakų glėbį savo trobikės sušildimui, kurioje šalo jo žmona ir vaikų buris. Dabar pačiam darbymetyje tupi jis uždarytas kalėjime, o jo žmona su kūdikiais stimpa badu.

Jų trobikė rogo miestelyje, kurs priguli garsiam grafui, valdančiam dvarus ir girias. Tas grafas mokintas žmogus, žinąs daug kalbų, mokąs padoriai pasielgti su sau lygiais, skaitąs daug knygų, kalbąs kiekvieną dieną poterių . . . bet jis pats pavelyjo uždaryti kalėjime tos šeimos tėvą, kurio žmona kreipiasi dabar savo varge prie kitų čia suvažiuosiu ponų. Tie ponai turi iš ko nupirkti šilkinų sijonų, plunksnotų brylių savo žmonoms, šilkinų kaspinų savo šuniukams, mokina savo vaikus francužiškos kalbos . . . Ir jie patys gyvenime daug mokinosi . . . tik teisybės turbut neišmoko. (Toliaus bus.)

Kritika ir peržvalga raštų

Sventmikis. Smertis. Daktaro papasakojimas. 1900 m. 8°. pp. 32.

Nuo keleto metų žymiai pradėjo augti mūsų originališka gražioji literatūra, teip vadinama belletristika. Gana pagirtiną vietą čion užima mūsų pačių gražioji lytis, kuri savo originališkomis apysakomis ir gražiais paveikslais smagiai prisidėjo prie supamatavimo šios dalies mūsų rašliavoje. Vardai *Bitės, Žemaitės, Peledos* ir *Satrijos Raganos* pragarso jau mūsų rašliavoje. Ant dirvos belletristikos atliko gražius darbus teip-gi *Vincas Kudirka, A. iš B., dėdė Atanasas* ir *Baltušis*, o dar prie jų eilės galima prieskaityti ir *Sventmikį*, kursai apdovonojo mus nauju aukščiaus paženklinutu papasakojimu.

Tiesa, tai rods tik antras originališkas darbelis Šventmikio, bet jame autorius parodė ne tik didį gabumą rašyti, bet ir talentą kaip pačiam užmanyme, teip ir atlikime šio darbo. Tai didis žingsnis pirmyn nuo „*Parazono*“, apie kurį man teko čion sykį atsiliepti. Šis papasakojimas, kaip ir „*Parazonas*“ liko paimtas iš kunigų gyvenimo ir tuomi apsireiškia nemaža giminystė jo su pirmuoju veikalėliu, vienok čion autorius vis-gi nėra teip tiesiu ir nepermeldžiamu, nės ir tarp kunigų pradėd užtėmyti gerus ir vertus garbės žmones. Bet ne tame da visas nuopelnas šio rašėjo. Patsai papasakojimas liko dailiai užmanytas ir savo turiniu tarsi nori išsinerti iš ankšto kunigijos apybio, kuriame autorius jį stengiasi užlaikyti.

Matukų klebonas buvo paprastu mūsų miestelių „prabaščium“, kursai apart formališko atlikimo bažnytinių prideryščių neįjautė jokių pareigų dėl plačios laudies savo parapijos. Jis priprato, kad visi parapijonys, kaip kokios avys, visur ir visados jam priklausė, jį myli, jam rankas ir skvernus bučiuoja. Jis nemėgsta jokio prieštaravimo, nes tai įneša disgarmoniją į jo pakajingą ir niekuom nesudrumstą gyvenimą. Begalinis išsitikėjimas

parapijonų — tai jo syla, iš kurios jis kaip nor teip gali pasinaudoti. Bet bėgant laikui jis pradėd regėti, kad ši spēka užsimano slyzti iš jo rankų, kad ten, koki ten jaunuoliai pradėd murmėti ir net plusti ant jo. Toksai pasielgimas jaunuolių, gavusių pasiskaityti ir knygelių, jį baisiai įpykdina ir kaip neabejojantis savo pergalėjime, jis skatinosi susiimti su kylančia kritika (Antanu Bartkum). Išigavęs į ginčus, klebonas nesitikėjo sutikti drąsaus prieštaravimo ir įpykintas jo, suriko ant priešininko: „kiaulių ganyt, ne knygas skaityt!“ ir sutiko atsakymą: „pas mus jau ir piemens imasi knygas skaityti, tai, klebone, jau ir nuo anų užsilikai.“

Po tos puotos klebonas smagiai susirgo ir gulėdams ant patalo smerties pradėd dasipro-tėti, kad visis jo gyvenimas buvo netoksai, kaip *reik*. Jis perkratinėja visą savo gyvenimą ir randa ten tik „nelabus pasielgimus.“ Smagens jo pasiūtūsiai dirba, kad išaiškinti sau viską, kaip buvo, ir ant nelaimės, jis persitikrina, kad tai viskas buvo neteip, kaip reikėjo. Jis griebiasi skaityti Raštą Sv. ir ten randa vientik patvirtinimą to, kame tika buvo persitikrinęs. Baisi smertis! Budams prispaustas neišvengiamos ligos jis trokšta da nors valandėlę pagyventi, kad „gerais darbais nors truputį aplyginti pikta, kurį yra padaręs.“ Bet liga buvo neišvengiama. Jausdams jau greitai mirsiant, jis įsako savo daktarui ir atvykusiam jį aplankyti naujos kartos kunigui Valiunui paimti iš stalčiaus surinktus jo pinigus: juos jis paveda jiems diem, kad jiedu juos aperstu ant gerų darbų. Bet pinigų jau neberanda ir ligonis sunkiai atsidusęs, gaudžiu balsu pratarė:

— Nėra! . . . Jau giminės išvogė! . . . Dieve mano, neteisybe surinkti, neteisybei ir teko! . . . Bėda, bėda man! Viešpatie atleisk man nusidėjimus mano! . . . Melskitės už manę! Po valandėlei numirė.

Apleidau čion didžiai tipiską nubruožimą kito, Marmalų klebono, ir jo apsilankymą pas ligonį, teipat dailiai nupieštą ruošimąsi gimi-nių ir gaspadinės apie ligonį, nuo kurio jie viską išvogė, „toliaus laidotuve mirusiojo ir pamokslą Marmalų klebono. Visur ten regimas tikras pažinimas mūsų gyvenimo.

Pagal užmanymą ši apysakėlė panaši į pragarsėjusias apysakėles Tolstojaus. Dvasiškas atgimimas Matukų klebono primena atgimimą Nekliudovo paskutiniame romane Tolstojaus „Atsigimimas“. Jau sykį priminę Tolstojų, pasakysime, kame silpnumas Šventmikio sulyginant su tuo milžinu dvasios. Šventmikis per daug sukasi ankštame rate kunigijos, tarsi tik tarp jų ir randasi veidmainiai ir parizeuškai. Dėlei to jis visai nereikalingai

pridėjo ir užbaigą apysakėlės, pamokinančią apie blėdingumą kunigijos — tai tik nužemina vertę pačios apysakos. „Kaimiečiai“ Tolstojaus, pas kuriuos apsilanko Kristus, nors ir lieka „kaimiečiais“, vienok tai tipai universalieji — jie tinka visai žmonijai, nės kas vieną žmogų tikrai rimtai gal apeiti, tai apėina ir visą žmoniją. Apysakos Tolstojaus pragarso jug ant visos pasaulės ir tiktai dėkui tam talentiskam suvienijimui ypotos ir žmonijos.

Reikalauti nuo kunigų, kad jie būtų nekaltais, kad jie dėvėtų vientik baltus rubus nėra jug ir galima: aplink per daug jug yra purvų ir begalo sunku yra užlaikyti pilną viežlybumą. Pykti-gi ant kunigų, kad jie buk nešioja vientik juodus rubus — ką daryt, jiem teip liepta! — nėra ką, nės ir mes sviestiskieji mėgstame dėvėti ir juodus surdutus ir frakus.

Beržynas.

Korespondencijos.

Iš Lietuvos. Štai ką rašo mums apie paskutinius persekiojimus mus Lietuvoje:*)... „D-ras Liudvikas Vaineikis įklimpo per „donosus“ Palangos lenkpaikių (aptiekorius Grüning, d-ras Borowskis ir kiti); „donosuose“ D-ras Janušis parodytas kaip Vaineikio pagalbininkas; bet tie „donosai“ nieko nebutų padarę, kad Vaineikis nebutų pridirbęs daugybės neatsargių darbų. 1. Pateko litanija pravardžių, užrašytų inicialais — draugų, kuriems jis buvo skolingas — pavardes jis pasakė, bet žandarai, žinoma, pripažino, kad tai yra vyrai, iš kurių susideda „priešvalstijinė liet. partija“. 2. Vaineikis ant Palangos pačtos gaudavo daug pinigų ir laiškų; laiškai daėjo ir tuomet, kada jis jau buvo suimtas. (NB. Žandarai baisiai įpykdinti V.; prokuratora irgi skaito jį už labai didelį paukštį). 3. Perjimos gromatos, rašytos V. iš kalėjimo pas D-rą Janušį: gromatos tiesog skandališkos įtalpos, žiurint akimis žandarų, — po teisybei beveik niekniekiai parašyti. Dėl tų tai laiškų ir tapo sujimti D-ras Janušis ir keli kiti. Pajudinta visa Maskolijos žandarmerija ir šnipukai. Sumastyti susinešimai, ne tik su Tilže, bet ir su Berlynu, Brukseliu, Zürichu ir Londonu, regis; per šnipinėjimus apie Palangą tapo nereikalingos akys atkreiptos ir ant visokių Lietuvos magnatų; per skandališkus laiškus V., Maskolijos didomenė sukompromituota. Ant D-ro Janušio nuo pernai rudeno duoti kuo bjauriausi „donosai“ jo tarnaitės, ale tie „donosai“ nustojo vertybės per darodinėjimus. Palangos Paulauckiukas prispaustas giedojo ant V., D-ro Janušio ir

vieno kunigo, bet begiedodams susipainiojo ir į niekus pavertė savo giesmes. Per kratą pas Brazdžiukę rasta glėbis laiškų D-ro Olekno iš Archang. gub. Ten surastos žinios šiokios tokios apie beveik viską, kas darosi Lietuvos padangėse (apie Domaševičių etc. — velnias pajimtu tokius laiškus!) Pas Olekna Jurgį rado 3 NN. „Varpo“, pajamė jį 30. IX. ir patupdė Liepojuj (gal jau paleistas, po kaucija, žinoma). Pas Čepanį akčyzės činovininką, baigusį Pet. universitetą, rado „Varpą“ už 3 metus ir berlynišką adresą Jono Vileišio. Ant „V.“ ir „U.“ teip įpykę, kad anot jų visoki „*czerwone szandary*“ — tai tušti niekai. Bylą sunkiai prispausdami vedė: *podlogai* iš šalies prokuratūros — visokios veislės *podlogai*. Dr. Janušis tapo paleistas už kauciją 200 r., Mongirdas už 250 rub. kaucijos, Liandsbergas 300, Jodinskutė — (išbuvo vieną naktį kalėjime) 280, Baranauckas — už kauciją (?); nuo Janulaičio — Gazenpote — 300 rub. pareikalauta, bet ar paleistas, nežinia, nuo Vaineikio tam pačiam laike pareikalauta 550, bet paskui 5000 ir nutylėta. — Bylą liepta „*замять*“ iš augšto, Sipiaginas, ministras Vidaus Dalykų, per senesnę amnistiją V, irgi sukompromituotas!

Ant naujų metų, regis, bus manifestas...

Jeigu kas prašytų spaudos, beveik tikrai su dideliu noru duotų — bet ar verta prašyt?...

†

Kauno gub. *Panevežio* par. (Skandaliski darbai valdžios tarnų.) Klovainių asessorius Kaškins už savo drąsius darbus papuolė į nelaimę — liko nuo vietos atstatytas ir rods bus patrauktas da po sudu. Mat jis iš gaudymo lietuviškų knygų ir gazių padarė sau gerą *gcšeftą*. Susikalbėjęs su poriu žydų jis pradėjo siuntinėti per žigunę ant vardo turtingesnių ukininkų laiškus, kame buvo leidžiamos knygos arba laikraščiai. Jam buvo gerai žinoma, kuomet šie laiškai tapdavo pajimti iš žigunės ir, žinoma, tuoj toj pačioj dienoj važiuodavo pas ukininkus krėsti patsai vienas, be žinios ir daleidimo prokuratoriaus. Suradęs tuos laikraščius, kuriuos patsai su pagelba žydų buvo pasiuntęs, reikalavo nuo žmogaus išsipirkimo. Negana da to — jis siuntinėjo vieną žydėlį — agentą pas ukininkus ir įsakydavo jam pakišti kur knygelę. Atvykęs kur nors žydėlis buk tai dėlei persergėjimo, klausia žmogaus, ar neturi jis tik bent lietuviškų raštų, nės sako asessorius tur akį ant jo užmetęs. Žmogus sakosi, juog jis be baimės gali duotis krėsti. Atvažiuoja paskui asessorius pats vienas ir pajėmęs dešimtininkus ir liudytojus, pradėd savo šėtonišką darbą. Veikia suranda knygeles, kokių žmogus nė matyte nėra matęs ir, žinoma, kad

*) Laiškas rašytas 15. XII. 1900.

nekelti trukšmo, assessorius liepia užmokėti ir tuomi visas dalykas pasibaigia. Teip ilgoką laiką elgėsi valdžios tarnas. Bet vienas iš žydėlių, regėdams, kad visas pelnas plaukia vien į kišenę pono assessoriaus, užpykęs, papasakojo kitiems apie darbus urėdo. Bet assessorius nenorėjo pamesti gero uždarbio ir jau su vienu tik pagelbininku varė toliau darbą, bet veikiai ir ipuola. Buvo atneštas laiškas ant žigunės kokiai ten ukininkui — patėmyta, kad jis einas nuo agento žydėlio. Ateina žmogus pasiimti, o čion buvęs assessorius, nieko nejausdams, pradėd užpuldinėti ant žmogaus ir pagaliaus pašaukęs liudininkus, atplėšia laisną. Randa, žinoma, laikraščius. Bet apie visą šį atsitikimą veikiai buvo pranešta prokuratoriui, kursai ir suėmė nabagėlį urėdą. Čion pridarė jis, tas veiklus mūsų assessorius, daugel visokių šunybių ir dar pilna ant jo skundų. Kaip sakiau, nuo vietos tapo atstatytas, bet kas bus su juomi toliaus, da nežinia.

Cepulaitis.

— Kauno gub. siunta Vonciackis. Velnias žino ko jis ten nor, užpuldinėdams ant visai nekaltų žmonių, bile tik jie yra lietuviais. Sako, kad pagal ju paliepiamą Revelyje buvusios padarytos keturios kratos pas lietuvius — pas Andrių Bulotą, pas veterinorių Bulotą, pas Jablonskį ir nežinau da pas ką.*) Žinoma, nieko nerado, nės nieko ir buti ten negalėjo Tvirtina, kad jie buk prilankus yra prie separatistų, kuriuos bene nor išgaudyti. Žinoma tai tik išmislyta proga, kad užpulti galėtų ant žmonių. Vieną buk tokį separatą atradė net gilioje Sibirijoje, nės ten buvo padaryta krata pas lietuvių Motiejų Čepą — miravą sudžią mieste Sretenske. Ji buvo suėmė, vežė jau net į Irkutską, bet paskui paleidė, nės, sako, jis nekaltas. Girdėjau paskalą, kad Liepojuje sėdi 68 ypotos, suimtos vis dėlei tos priežasties kad surasti separatistus.

P.

Joniškis, pagal Kuršę. Pas mus Lietuviai pradėd busti. Daugelis iš jų smagiai apsidžiaugė, kuomet išgirdo, juog Jelgavoj (Nītaujoj) bus lietuviškas teatras. Apturėję keletą apgarsinimų, daleistų valdžios, jie sumanė, juog geriausią yra iškljuoti juos kame nors, kad žmonės plačiaus apie tai patirtų. Poris vyrų atliko tai, bet paskui miravas sudžia nuštriuopavo juos po 3 rublius, nės neturėjo tiesos patys lipdyti.

-aitis.

Vilnius. Vakar pasibaigė gruodžio mėn. Vilniaus žemvaldžių draugystės susirinkimas, kursai buvo suauktas ant 2os ir 3ios dienos. Pirmojo dienoj apsiireiškė didis nesutikimas visuotino susirinkimo su draugystės

Roda. Karščių užpuolimų ir net asabiškų išmėtinėjimų buvo daug ir kilusi didi „obstrukcija“ pasibaigė laimingai tik dėkui vėlam laikui, ir išsiskirstymui. Ant rytojaus Roda apskelbė, kad reikalaujanti sau įtikėjimo, ir kad tokiam neatsiradus, ji atsisakysenti nuo savo pareigų. Bet įtikėjimą gavo ir toliaus jau ramiaus vedė savo dalykus ir ramiai užbaigė savo „parlamentą“.

Nerašyčiau apie veikalus šios draugystės ir nevažinėčiau gano toli ant jos susirinkimų, jeigu jos veiklumas nebutų aiškiausiu ženklui to, kas dabar Lietuvoje darosi.

Štai mūsų ponai suprato jau reikalingumą ginti interesus savo luomos; permanė savo identiškus jieskinius. Reikalai gimstančio intensyviško gaspadoravimo suvienija juos visus į vieną kuopą ir pasirodo, kad šis susivienijimas jų nėra baisus. Jie gina savo reikalus, maldaudami nuo valdžios tai šokių, tai tokių pagerinimų ar įvedimų. Reikalų, kurie apeitų visą kraštą, kurie degintų širdį kiekvieno tėvynainio, dar nėra — senos svajonės nieko nepagelbės — ant pirmos vietos stov pasivedimas jų pačių gaspadoravimo. Toksai persimainymas plačių jieskinių (pamatu kurių buvo skriejimas reikalingumo prikelti Lenkiją nuo jurių iki jurių), ant siaurų ir menkų reikalavimų, kurie gal duoti pelną, eina smarkiai pirmyn. Gaspadoriškas žemvaldžių sindikatas Žemaitijos — Raseiniuose — įgavo jau drūtą pasivedimą, paskui liko užtvirtinti sindikatai Kauno rėdybos, miesto Jucko. Pirmą vietą tarp jų užima Minsko sindikatas, ankščiau jau užtvirtintas ir pragarsėjęs jau net tulais savo gešeftais. Pramoniška pusė žemvaldystės pradėd vis labiau riesti ragus — teip Varšavoj tuli žemvaldžiai uždėjo net savo krautuve, kur eksportuoja savo pieno produktus.

Vis tai apsiireiškimai naujo budo kapitalistiško gaspadoravimo Lietuvoje, kuriam labai tinka begalinė tamsa ir maži reikalavimai Lietuvos ukininkų ir darbininkų. Stoka apšvietimo ir menkas supratimas savo padėjimo šios luomos krašto yra geriausiu maistu naujai dygstančiai ukei. Dvasiškas prisikėlimas mūsų nuskriaustų luomų nėra ponams visai reikalingu — juo žmonės tamsesni, juo jie geriaus gali išplėsti didesnį pelną nuo kvailių tamsuolių. Todėl nėra nieko keisto, jeigu dar mūsų žemvaldžiai su neapykanta veizdi į kilimą lietuvių, kuri skriejasi tarp šių visų mažuolių. Jie pyksta, jie visais keliais stengiasi sulaikyti tą kilimą, teip jiems negeistina. Kam reikalinga ši lietuviška rašliava, šios visos knygelės dėl žmonių — gana jog tu, kurias mes turime maskoliškoj ar lenkiškoj rašliavoje. Kaip toli jau šie ponai atsitolino nuo senesniųjų jieskinių, liudyja geriausia tai, juog ant

*) Laiškas rašytas 11. XI. 1900.

susirinkimų jie geriausia susikalba maskoliškai, juog jie gerai rašinėja pranešimus maskoliškai, juog jie išrašinėja sau maskoliškus laikraščius ir net užmano pats išleidinėti maskoliškus laikraščius. Teip *Vilniaus draugystė nusprendė turėti savo maskolišką laikraštį*. Ir tai daro ponai katalikai, senos ir garsios lietuviškos šeimos, kurios teip dažnai mok įkasti lietuvius už tai, juog jie glaudžiasi prie maskolių. Geresnio jau glaudimosi, kaip rodo šie visi sindikatai, negalima nė išmislyti, ir valdžia, paleidus vadeles savo persekiojimo, gali tik džiaugtis, kaip žiba šie nauji žiburėliai rusiškos įtekės po visus Lietuvos kampus. Juo tolyn, juo randasi daugiau panašių draugysčių, kame ši įtekė apsiroiskia. Štai Vilniuje darbuojasi „Imperatorinė Draugystė Augmenų“, dar veikia pradedus darbuotis „Imperatorinė Sekcija Žuvinkų“ ir da gal kitos. Kulturiškas apveikimas eina ir spraudžiasi visur ir jame rods daugiaus pavojaus, negu pačiame persekiojime mūsų spaudos, tikėjimo ir kitų dalykų, kurie jau visuomenėje pragarsėjo.

4/XII, 1900.

-tis.

Liepojas. Užvesta žandarų Vonsiackio byla pradeda jau irti. Užsmanę surasti kokius ten tarp lietuvių socialistus arba separatistus, kokių visai nėra, jis bereikalo tik blaškinėja valdžios pinigus ant visokių sujieškiojimų. Kaip girdėt, šie sujieškiojimai kaštavo jau suvirš 50 tukstančių rublių ant vien tik Kauno rėdybos, o čion kaip nieko nėra, teip nėra. Prokuratoriai sako visai nuilse, bevažinėdami prie kratų ir dažnai vietoj kokio ten baisaus socialisto, randa kaimuose piemenėlių, kursai nieko nežino. Žinoma, ima tik piktnaudžiauti. Nekuriuos iš nekaltai sujimtų vyrų jau paleido, kaip tai Čepanį, Jodynskaitę... Kur ir kiek buvo kratų, jau nebesiseka suruoti. Sako, kad rankose žandarų dar pasiliko Požela, Liepojaus giminazijos mokininis.

— is.

Peterburgas. *Žemlapis Lietuvos ir Latvijos*, išleistas inžinieriaus A. Maciejaucko pavasaryj 1900 met. Peterburge, pradžioje gruodžio mėn. 1900 tapo konfiskuotas*); kiek žinoma, gen.-gubernatorius Trockis, išvydęs tą žemlapį, didžiai nusistebėjo ir sunaudoję visą savo galybę, kad padaryti pragaistį išdavėjui. Centrališkas užvedimas spaudos dalykų paklausė Trockio ir išleido paliepiamą policijai konfiskuoti žemlapius. Bet išdavėjas pons Maciejauckas nenusiminė ir apskundžia pasielgimą Centrališko Užvedimo į sėnatą, reikalaujamas sugražinimo kaštų; reikalavimas pamentas ant argumentų:

1. juog žemlapis buvo cenzūros daleistas ir jos keistas uždraudimas nuvargino kišenę išdavėjo, 2. juog žemlapis nėra vien lietuviškas; dalis jo latviška, todėl negali but klausymo apie nelegališkumą išdavimo. 3. juog žemlapis litografuotas, o apie užgynimą litografuotų lietuviškų veikalų nėra kalbos jokiuose cirkuliaruose, paliepiamuose ir tt.

Pagaikštis.

— 11. d. spalio mėnesio Peterburge padarė žandarai kratą pas du studentu lietuviu ir pabaigusį universitą Čepanį. Praslinkus nedėliai po kratos Čepanį suėmė ir išvežė į Liepojaus kalėjimą. Bet dabar žada jį paleisti, reikalauja tik kaucijos — 300 rublių. 27. d. lapkričio buvo krata pas studentą Technologiško Instituto Gaidelionį. Iškratė, nieko nepesė ir sumiti negalėjo, nes buvo paliepiamas Peterburgo žandarmerijos sumiti jį tik tada, jeigu ras ką nors užginto. — Visas kratas darė pagal paliepiamą. Peterburgo žandarmerijos, bet visur aiškiai matyt ranka krakadiliaus — Vonsiackio.

— 21oj dienoj Spalio mėn. buvo perstatymas lietuviško teatro, kurį prirengė vietinė Lietuvių Pavitarpinės pašėlos draugystė. Buvo perstatyta drama Gužučio „Ponas ir muzikai.“ Perstatymas pasisekė gana gerai. Tai buvo pirmas pasirodymas originališkos dramos rybose Maskolijos, nės ikišiol mūsų mylėtojai lošė tik mažas komedijas arba farsus, išguldytus iš svetimų kalbų. Negali pasigirti, kad ši drama būtų padarius nors kiek panašų įspūdį koki yra laimėję vengrų patrijotai, kaip matyt iš gražios knygelės „Pajudinkime, vyrai, žemę.“ Anaipol ne. Ši drama, kaipo tokia, prigul rods prie silpniausių veikalėlių autoriaus „Išgriovimas Kauno pilies“ ir rašliavišką vertę tetur labai mažą. Visoj dramoj sudėstytoj net iš šešių veikmių, (visa svietinė drama kitose rašliavose užsiganėdina tik penkiomis arba mažiau veikmėmis) nesijaučia jokio veikimo, jokios gyvybės — lošėjai daugiausiai tik kalba, šnekučiauja susėdę lietuviškoj gričioj, privesdami kaip kada gražias sentencijas apie Dievo apveizdą. Labjusiai tuom atsižymi vietos, kame dalyvauja rezoniorius dramos prof. Daukantas — tai Lietuvos kunigas, pagal nutarimą kurio išsiskleidžia ir patsai galas visų dramatiškų padėjimų. Nusizėminimas ir dora meilė ima, žinoma, viršų ant nedorų pasielgimų, nors autorius yra teip geras, kad ir nedoram poneliui randa gerą prieglaudą pas mergaitę, kurią jis buvo suvadžiojęs ir paskui pametęs. Visiems atleista, visur žiba meilė ir sutikimas. Žmonių ant dramos buvo susirinkę gana daug ir matyt su didžiu akyvumu klausė visą lošimą; daugel buvo matyti prastų, juodų žmonelių, kuriems

*) Konfikavę iš viso 1000—200 ekz. Red.

gal labai retai tepriseina regėti sceną ir dėlei jų šis lošimas, tikiuosi, suteikė didį smagumą, nės jie karštai priiminėjo visus mylėtojus. Už tai vardan jų ačiū visiems mylėtojams, kurie nepasigailėjo „savo triuso pastatymui šios dramos.

4oj dienoj topat mėnesio buvo įrengtas lietuviškos jaunuomenės koncertas, taip vadinamas studentų lietuvių vakaras, kurį kasmet taiso Petrapičio Lietuvių Labdaringa draugystė. Ten apart keletu solistų iš garsių artistų dalyvavo po vadovyste p. Sosnovskio ir jaunuomenės choras, kursai padainavo keletą lietuviškų dainų. Šimet choras turėjo didesnį pasisekimą ne kaip anuose metuose.

Mažulis.

Iš Amerikos. Spalnio 9, 10 ir 11 dieną atsiliko 15-tas seimas Susivienijimo Lietuvių Amerikoje. Seimas nutarė:

1. Išmokėti 100 dol. autoriui lietuviškos gramatikos ir ją atspausdinti.

2. Išleisti „Skaitymėlius mažiems vaikams“, ką parašė p. Žemaitė, kas bus skaitymo knygelė dėl vaikų, baigusią A-iš-B „Naują lementorių“. Skaitymėliai bus apdirbti per gramatikos autorių.

3. Paskirti 50 dol. pašalpai kankintinių ir atidaryti fondą prie Susiv. priėmimui aukų.

4. Surinkti visų Susiv. Seimų protokolus ir išleisti knygoje. Tas darbas tapo pavestas kun. G. Žilinskiui.

5. Nutarta palikti tiktai vieną skyrių posmertinės ant 150 dol.

6. Panaikinimas cenzuros ant Susiv. organo „Tėvynės“, kuriame turėtų lygų balsą visi šanariai, o ne vien kunigai. „Tėvynė“, budama po kunigų cenzura, netalpino raštų nuo šanarių, kurie jiems nepatiko, nors rašė teisybę. Paveikslan: Kun. Saurusaitis Waterburyje užsimanė suardyti Susiv. kuopą, turinčią 95 šanarius, kaipo nekatališką, o sutverti naują — katalikišką. Kuopos perdėtiniai parašė apie tai į „Tėvynę“, ką toji nepatalpino. O tokių atsitikimų buvo keletas. Ar „Tėvynė“ talpūs ateityje šanarių ar kuopų raštus link Susiv. reikalų, pasirodys paskiaus.

Spalnio 9. ir 10. d. vakarais buvo prakalbos ir dainos. Kalbėjo Mikolainis, kun. Kaupas, Mockevičia, Astramskas, Kazakevičius, Ambrazevičius, Ona Matulaičiute puikiai deklamavojo eiles „Dėl išrinktųjų“, kun. Milukas plačiai kalbėjo apie budizmą, Dominijaitis apie TMD. ir ant galo kun. Žilinskas apie parodą Paryžiuje. Kun. Žil. kalba buvo labai žingeidi klausytojams ir jis aiškiai perstatė musų parodą ir naudą iš jos. Po prakalbų buvo dainos: Dainavo Dr. V. Kudirkos giesmininkų draugystė iš Newark'o, N. J. po vadovyste L. Erenino ir bažnytinis choras

iš Brooklyn'o, N. Y. po vadovyste p. Barono, dudoriaus. Abeji dainavo puikiai.

Seimas buvo vienu iš trukšmingiausių. Kunigai buvo pasirengę išmesti iš Susiv. jiems nepatinkančius ir Susiv. padaryti katalikiškų, bet neįstengė. Kun. Pautienius perskaitė „Susiv. Lietuvių Laisvamanių“ įstatus ir užžūmanė išmesti iš Susiv. Mikolainį, nurodydams, kad anas priguli prie laisvamanių Susiv., kuris apart kitų mierių reikalauja, kad kunigai eitu kariaunan tarnauti ir mokesčius mokėtų, kaip ir visi žmonės. Mikolainis reikalavo argumentų, o tų kun. Pautieniui negalint parodyti, išvadino jį melagium. Kol tas trukšmas perėjo, tai riksmas ir trepsėjimas buvo neapsakomas. Kunigai norėjo užmesti Mikolainiui platinimą tikėjimiško fanatizmo ir ardymą tarp lietuvių vienybės, ką Susiv. įstatymai užgina, bet neturėjo su kuom patvirtinti. Į tą vėžią įsukus Mikolainis pareikalavo išmetimo iš Susiv. kun. Šedvydžio, kaipo platinimo tikėjimiško fanatizmo ir ardytojo tarp lietuvių vienybės, kuris su policija užgnė prakalbas ir tuomi užtraukė ant visų lietuvių gėdą. Kunigai pakėlė tokį klegėsį ir tol nustojo, kol netapo tas klausymas atmetas. Abelnai, kur tik atėjo klausimai apie kunigų darbus, tikėjimą ir valnamnius, tai be ermyderio neapsiejo. Kun. Kaupas parodė ant seimo, kad prie Susiv. priguli į 1500 katalikų o tik apie 50 laisvamanių, ir kovoje didėji katalikų partija pralošė, nepadare Susiv. katalikiškų, kaip buvo pasirengusi. Dabar po seimui partijos grupuojasi ir kaip matyt, busiantis seimas bus dar trukšmingesnis, nes kunigai rengiasi išmesti „budistus“ (teip jie vadina tuos, kurie reikalauja teisybės), o tie jie vėl nori išveržti Susiv. iš kunigų rankų. Iki šiol buvo užmėtinėjama, kad Susiv. yra kuniškiu, nės ką kun. nor, tai daro. Kunigai gynėsi ir tvirtino, kad Susiv. gana tautiškas ir vadinasi „Susivienijimu Lietuvių Amerikoje“, kad jo konstitucija yra gera, vidutinė. Kunigai rėmėsi ant konstitucijos, bet jos nepildė ir vadinami „budistai“ pareikalavo išpildymo konstitucijos, tai tautiškas Susiv. neteko spalvos, „nė katalikiškas, nė tautiškas, nė šioks, nė toks“ — teip kun. guodžiasi „Katalike“. Mat čion yra „si duo faciunt idem, non est idem“.

Akyva vienok žinoti kaip atsirado budistai. Vienas Susiv. sanarys rašydams apie Susiv. „Lietuvoje“ išsitarė, kad „mokslinečiai Budos mokslą stato augščiau už krikščioniškąjį.“ Šitų žodžių užteko, ypatingai kun. Milukui, iššaukimui kovos su budistais, kaip Don Kišotui su vėjiniu malunu.

„Lietuva“ 45. num. užmano sutverti naują Susiv., nepriegulmingą nuo kunigų. Jeigu ji

svietiški inteligentai pastatys ant tvirtų pamatų, jis stovės tvirtai, neišgriaus jo nė pragaro tarnai. Jeigu paimtų viršų svietiški inteligentai, tai kunigai nesiliautų intrigas darę ir griautų Susiv., kol valdžia ne pereitų vėl į jų rankas. „Vienybė“ 46. num. rodyja naujo Susiv. netverti, bet dabartinį išveržti iš kunigų rankų, apvalyti jį nuo budistų ir platintojų fanatizmo, padaryti jį organizacija visų lietuvių be skirtumo. Kunigai gal sau prigulėti prie katalikų Sandoros.

Ant sekančio meto Susiv. tik per plauką likosi kun. rankose. Reikėjo tik 5 balsų, o Susiv. viršininku būtų tapęs ne kunigas. — Dabar viršininku yra vėl kun. A. Kaupas, o kiti komiteto sanariai vėl tie patys likosi.

Lapkričio 1. d. Wilkes-Barre, Pa., pas knygininką sudėgė „Vienybė“ išleista, o Dr. Šliupo parašyta „Istorija Latvių Tautos“. Liko tik dvi knygos. *Amerikietis.*

Iš kovos prieš lenkystę Poznaniuje.

Neustadt'e, Poznanijos provincijoje, viens lenkas pirklys, vardu Krygier, tapo apskūstas į sudą už tai, kad jis pasirašydavo savo pravarde iš lenkiško — rašydavo visuomet Krygier o ne Krüger. Toks jo pasielgimas išrodė bulmistrui pažeidimu Vokietijos įstatymų, kurie draudžia mainyti savo pravardes: Krygeris teisinosi, kad jis pravarde ne mainės, ir kad teip pasirašydavę ne tik jo tėvai, bet ir tėvų tėvai. Nežiurint ant to Krygeris tapo apšūdytas ant 30 Mk. baudos už peržengimą įstatymų (Kabinettsordre von 1822 und des § 360 Nr. 8 des Reichs-Strafgesetzbuchs). Byla tapo paduota į aukštesnę instanciją ir teip-gi tapo palaimėta. Ant galo byla nuėjo į aukščiausią instanciją (Strafsenat des Kammergerichts) ir tik ten pravarde Krygerio tapo išgelbėta nuo suvokietėjimo. Kasžin kas darytųsi pas mus, kad lietuviai užsimanytų atskratyti nuo visokių lenkystės uodegų, prisegtų prie lietuviškų pravardžių!

— Nesenei apšvietimo ministeris Studt uždraudė išguldinėt tikėjimo dalykus lenkiškoj kalboj elementariškose mokyklose. Teip-gi uždraudė išguldinėt lenkišką kalbą aukštesnėse gimnazijų kliaose, kur ikišiol mokino lenkiškos kalbos 3 adynas per nedėlę.

Laiškas į Red.

Ant vardo p. D. Zauniaus mūsų kasieriaus, atėjo vokiškai rašytas laiškas, kurį išvertė garsiname:

„Turiu garbę jums pranešti, kad jums bus siunčiama laikas nuo laiko pinigų, kuriuos Jūs

teiksitės kvituoti „Varpe“ ir „Ukininke“...*) Šį kartą siunčiu 125 rub.

Pinigai turi but apversti ant *išleidimo belletristiškų veikalų*, pirmiausia ant išleidimo „Sugriautas Gyvenimas“ Lazdynų Peliėdos.

Meldžiami išduokti atskaitas „Varpe“ ir „Ukininke“ apie tuos išleidimus, jų skaitlių ir kaštus jų atspaudimo.

Pinigai kurie bus surinkti iš tų išleidimų turi but atiduoti (*abgegeben*) „Varpo“ ir „Ukininko“ redaktoriui.

30. XI. 1900.

Su guodone. M.

*) Čia praleista eilute, kuri neturi svarbuma, pa-sakyte apie buda siuntinėjimo pinigų.

Nuo „Varpo“ ir „Uk-o“ Red.

Mes apsimame spaudinti už tuos pinigų belletristikos raštus, bet vesti rokundas skyrriam negalima. Atspausťos knygutės taps visuomenės sąvaščia, ir nauda iš jų, teip kaip ir iš kitų knygų ir raštų, eis į vieną kasą.

Da mes nestengiame išduoti tokių atskaitų, iš kurių būtų matyti, už kokius raštus ir kiek pinigų įplaukė. Tai gal galima bus atlikti vėliaus, kada ant vienos galvos puls mažiau reikalų.

„Sugriautas gyvenimas“ kaip ir kitos nekaltos įtalpos apysakos bus talpinamos „Naujienose“.

Jeigu toks padavadyjimas nesutiktų su aukautojo valia, tuomet reiktų duoti žinią bent pirm 25. d. Vasario.

Jeigu iki tai dienai atsakymo nesulauksime tuomet spaudisim pagal nurodytas čion sąlygas, tikėdami, kad dėlei to nebus nesusipratimų.

„Žiburėlis“. Aukas ant reikalų Dtės „Žiburėlis“ galima siųsti ant adreso:

An Herrn R. Mittenentzwei,
Leipzig (Deutschland)

Turnerstr. 1, Hof I I.

Adresai „V-po“ ir „U-ko“ administracijos.

1. Redaktoriaus: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedestr. 8, Tilsit.
2. Kasieriaus: Herrn D. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.
3. Knygininkės: Fr. M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turinys.

Nuo „Varpo“ ir „Ukininko“ Red. — Musų miestų patvaldytė. — Darbo žmonių giesmė (eilė). — Pasišnekėjimai. — Krislai. — Kritika ir peržvalga raštų. — Korespondencijos. Iš Lietuvos. Kauno gub. Joniškėlis. Vilnius. Liepojus. Peterburgas Iš Amerikos. — Iš kovos prieš lenkystę Poznaniuje. — Laiškas į Red. — Nuo „Varpo“ ir „Uk-o“ Red. — „Žiburėlis. — Adresai Red. —